

Stadswallenwandeling Gennep

ivn natuur
educatie
Maas en Niers

November 2018

De eerste uitgave van deze stadswallenwandeling in Gennep is geschreven door leden van de werkgroep Natuurpaden van IVN Maas en Niers. De aanleiding vormde het landelijk IVN-thema in 1995 "**Natuur in stad en dorp**" (NISED) en het in gebruik nemen van de kruittoren door IVN Maas en Niers.

Inmiddels is IVN Maas en Niers verhuisd naar het voormalig NATO terrein aan de Kampweg.

De eerste uitgave was verzorgd door: Geert Loosschilder, Jan Eikholt, Kirsten Dekker. De tweede uitgave was herzien door Joke Gietemans.

Colofon (3e uitgave)

Uitgave: IVN Maas en Niers

Samenstelling: Miriam Pietz, Aline Nell, René Elich

Foto's: Miriam Pietz, René Elich (tenzij anders vermeld)

Kaart: Gemeente Gennep

Website: <https://www.ivn.nl/afdeling/maas-en-niers>

Historische grond

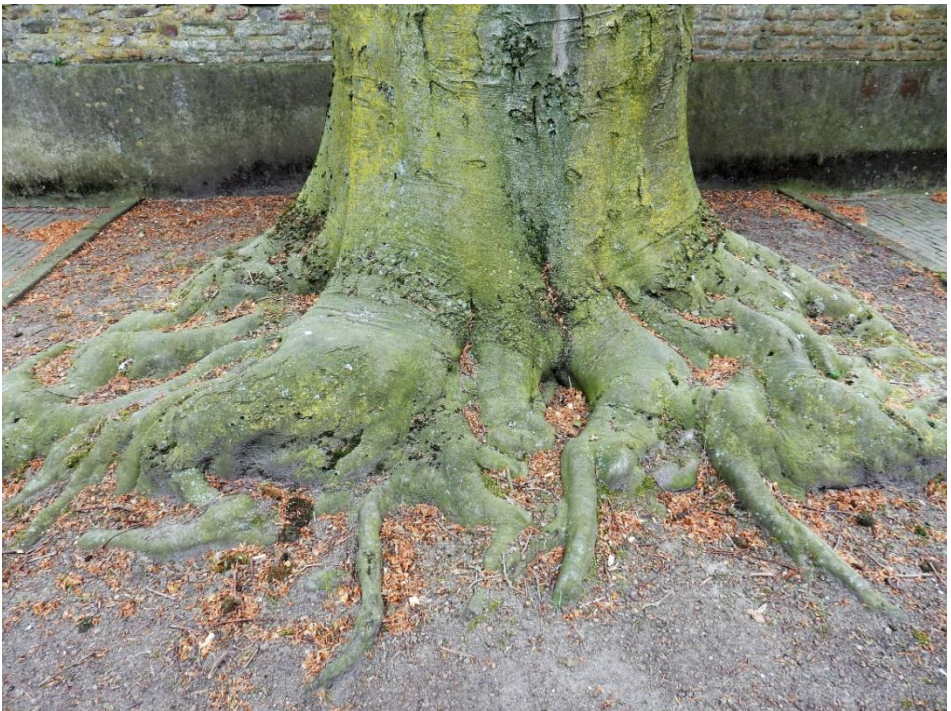
Ongetwijfeld bezit Gennep een rijke historie. We gaan daar niet diep op in, al noemen we wel wat zaken in deze inleiding.

Staande voor de kruittoren waar de Noordwal, Maria Oord en Doelen elkaar raken, kan men zich met wat fantasie wanen in het stadje Gennep van de jaren 1500 - 1800. Bij nadere beschouwing blijkt echter dat de woningen die tegen de stadsmuur aanliggen en de kruittoren nieuw gebouwd zijn. Op de ingemetselde steen van een huis in de nieuwbouw staat de datum 22 november 1988.

Toch kan men in Gennep, als men er 'oog' voor heeft, nogal wat historische plaatsen en bouwwerken vinden. Een ervan is de oude stadsmuur langs de Noord- en de Zuidwal. Vooral de stukken die nog niet gemetseld zijn met cementspecie maar met mergelkalkspecie, zijn geschikte biotopen voor een heel specifieke plantengroei.

Gennep, rijk aan historie maar ook aan natuur, zelfs midden in het stadje!

Wij willen u er graag door middel van deze wandeling van laten genieten.

Deze wandeling begint en eindigt bij de Markt, het pleintje voor het oude stadhuis van Gennep.

Het is de moeite waard het oude stadhuis nader te bekijken. De bouw ervan vond plaats tussen 1612 en 1620 en heeft nadien vele gedaantes gehad, zoals een dikke laag stucwerk. Het gebouw heeft vele bestemmingen gehad o.a. schoollokaal, veldhospitaal, kantongerecht, gevangenis en postkantoor. Nu is het in gebruik voor raadsvergaderingen, huwelijksluitingen en ontvangsten.

In 2017 vierde Gennep het 400-jarig bestaan van het stadhuis.

Het gemeentewapen boven de deur in de voorgevel is van na de gemeentelijke herindeling

in 1973. Het vervangt het wapen dat de heerlijkheid Gennep voerde vanaf 1458. Al in de 12^e eeuw kreeg Gennep stadsrechten. Een van de voorwaarden voor het verkrijgen van die rechten was dat de plaats aan alle kanten omgeven was door een muur of wal. Ook nu nog kent Gennep de Noordwal en de Zuidwal.

De stadsmuur van Gennep had drie poorten, t.w. de Zandpoort aan de zuidzijde (men ging daar 'de hei / het zand' op), de Nierspoort (richting Nijmegen) en de uitgang naar het veer via de Maaspoort over de Maasstraat en de Maasweg. Delen van de wal kunt u op deze wandeling nader bekijken.

Sinds 2000 nestelt een ooievaarspaar op een van de schoorstenen van het stadhuis. Tijdens het broedseizoen is een en ander te volgen op de website "Beleef de lente" van de Vogelbescherming.
<https://www.vogelbescherming.nl/beleefdelente/ooievaar>

De vogelwacht Maasheggen zorgt jaarlijks voor het ringen van de jonge ooievaars, waarbij de 'Groentjes' van IVN Maas en Niers tekst en uitleg krijgen.

Links naast het stadhuis staat de **Nederlands Hervormde Kerk**. Deze is gebouwd tussen 1661 en 1663 door Henderijck Robbers uit Mook en heeft de bijnaam 'Predigt Haus'. Het is een zogenaamde zaalkerk in een gematigd barokke stijl. Vooral in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw was er een grote N.H. gemeenschap omdat er toen veel mensen uit de Molukken in Gennep gehuisvest waren.

U wandelt nu tussen het stadhuis en de kerk door en komt uit op het Ellen Hoffmannplein.

Aan de ene zijde ziet u het nieuwe gemeentekantoor ontworpen door de architecten Alberts en Van Huut. Het dateert van 1994. Links staat de bibliotheek van de hand van diezelfde architecten.

De mozaïekvloer van het plein is ontstaan naar een idee van Frans Smeets en is samengesteld uit mozaïekdelen die door alle verenigingen in Gennep ontworpen zijn.

Ook IVN Maas en Niers heeft een bijdrage geleverd. Kunt u deze vinden?

Vervolgens wandelt u tussen het gemeentekantoor en de bibliotheek door en slaat rechtsaf.

U komt nu langs de vijver die tussen de gemeentegebouwen ligt.

Het is een vijver waar bij de aanleg het natuurlijk element voorop stond.

De planten die u hier in en langs het water aantreft, komen ook in het wild voor. De bodembedekkers waar men gebruik van maakt, staan misschien ook in uw tuin.

Rondom de vijver zien we onder andere:

Koninginnekruid of **leverkruid** is een plant uit de composietenfamilie en wordt 30-170 cm hoog. Er vormen zich roze bloemhoofdjes, de bloem produceert veel nectar en wordt door vlinders en bijen druk bezocht.

De **zwanenbloem** is een moerasplant met roze bloemen. De bloem heet zwanenbloem omdat de stampers een vorm hebben die sterk lijkt op een sierlijke zwaan. De stengels van de plant zijn onderaan driehoekig van vorm, waardoor de planten stevig in het water staan en bevatten overlangse luchtkanalen om de wortels van zuurstof te voorzien. Graafwespen zijn dol op de bloemen van de zwanenbloem.

De **rode kornoelje** groeit als struik in heggen en loofbossen en kan drie meter hoog worden. De plant heeft groen blad en donkerrode twijgen die de plant haar naam geven. De kleine witte bloemen verschijnen in juni en worden veel bezocht door bijen. De groene bessen verkleuren in het najaar naar zwart. Het taaie, witte hout wordt o.a. gebruikt als steel van smeedhamers en slaginstrumenten.

Aan het eind van de straat staat rechts de Martinustoren.

De slanke gotische portaaltoren is alles wat er overbleef van de oude St. Martinuskerk nadat deze in februari 1945 in puin was geschoten. Toen in 1946 het puin en de fundering van het middenschip werden weggehaald, ontdekte men er resten van een houten paalkerkje dat rond het jaar 800 dienst heeft gedaan. De huidige toren is in 1869 als portaaltoren voor het middenschip gebouwd.

Sinds 2010 is in de Martinustoren een bezoekerscentrum en uitkijkpunt gevestigd (gratis toegankelijk) met onder andere een tentoonstelling van de cultuurhistorie en de landschappen. Door IVN Maas en Niers is een bijdrage gemaakt, in de vorm van natuurkijldozen. De architect is Pierre Cuijpers

Na een bezoek aan de Martinustoren, loopt U een eindje terug om rechtsaf verder te gaan naar 'Maria-Oord', het pad tussen de huizen en de stadsmuur.

Voordat we het Maria-Oord ingaan (zie informatiebord aan de muur), zien we aan De Doelen op de hoek voor de stadswal naast elkaar een groene en een rode beuk. Er is een verschil in de kleur van het blad. Onder de bomen groeit klimop en een enkele grote maagdenpalm. Deze laatste bloeit bijna het hele jaar door met grote blauwpaarse bloemen.

Verderop, op en langs de muur, zijn andere planten te vinden. Omdat deze muur nog stamt uit de tijd dat er kalkmortel gebruikt werd, zien we hier de muurleeuwenbek met kleine paarse lipbloemetjes. De zaadjes van deze plant verspreiden zich doordat het vruchtbeginsel zich in

vele bochten gewrongen heeft om er een geschikt spleetje voor te vinden. Ook zie je een muurvaren en de stinkende gouwe. De gele helmbloem is vaak te vinden aan de stadsmuur.

De muur loopt verder voorbij de kruittoren, niet al het 'groen' zit op het eerste deel van de muur.

Gele helmbloem

Sinds midden 19^e eeuw een zeldzame verschijning op kalkrijke muren, houdt van licht beschaduwde plekken en vocht, zoals een stadswal. Heeft meerzadige, peulvormige doosvruchten, die openspringen, waardoor de zaden worden weggeslingerd.

Aan de zaden bevindt zich een licht gekleurd, olierijk aanhangseltje waarop mieren verzot zijn, het mierenbroodje. Mieren slepen het broodje richting het nest en bijten onderweg het zaadje eraf.

Daar waar Doelen, Maria Oord en Noordwal bij elkaar komen, is de kruittoren te vinden. Deze replica van een kruittoren is in 1988 gebouwd naar een stadsprent uit 1550 (zie voorpagina).

Er zijn plekken waar **mossen** en **korstmossen** groeien.

Het is de moeite waard deze eens met een loep te bekijken. U zult verbaasd zijn over alle details waar u in eerste instantie overheen kijkt! In de zomer droogt het mos uit, maar in vochtige tijden en in de winter zijn het prachtige gekleurde plakken, met - niet altijd - sporenkapsels op ragdunne steeltjes. Korstmossen vormen ronde plakken in diverse kleuren, grijs, geel, groen. Ze groeien heel langzaam en ontstaan uit de symbiose van een alg en een schimmel. Aan de hand van de soorten die men aantreft, kan men conclusies trekken over eventuele luchtvervuiling. Om hier verder op in te gaan, past niet binnen het bestek van deze wandeling.

U loopt verder en uitkijkend over de muur ziet u restanten van oude hagen die loodrecht op de stadsmuur staan: het zijn o.a. hele oude vlierstruiken en meidoorns die de afscheiding vormden tussen de volkstuintjes die hier indertijd net buiten de muur lagen. Ook herinneren oude fruitbomen nog aan die tijd.

Bijgaand kaartje van 1731 (uit '*De regio Gennep aan de ketting*' 1988) laat duidelijk de ligging van deze perceeltjes zien. De dikke lijn is de stadsmuur met de Zandpoort aan de zuidkant en aan de westkant de Maasstraat en Maasweg naar het veer over de Maas.

Door het tweede smalle ijzeren hekje met spijlen ziet u een oude 'overlaat' of duiker, een afsluitbare waterdoorgang. Denkt u eens in: als de Maas heel hoog stond, lag dit hele gebied buiten de muur onder water. Men moest dan voorkomen dat het Maaswater de stad binnenstroomde en sloot de duiker af, die dienst deed als waterafvoer.

U wandelt verder langs de stadsmuur.

Boven de poort bevindt zich een plaquette met daarop een pottenbakker afgebeeld. Deze verwijst naar het rijke pottenbakkersverleden van Gennep, met klei uit Maas en Niers. Al meer dan vier eeuwen is het Gennepse aardewerk tot ver in Europa een begrip.

Een stuk verderop ziet u rechts een geasfalteerde weg.

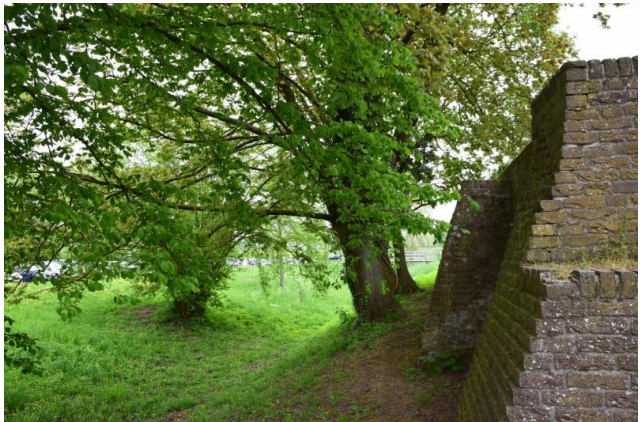
Links heet deze Maasstraat, binnen de stadsmuur en rechts Maasweg, buiten de muur. Hier stond de dubbele Maaspoort, zie de tegel aan de overkant van de straat.

U gaat rechtsaf en even later weer rechtsaf de Maaskempweg in.

Hier lijkt de tijd te hebben stilgestaan. Aan uw linkerhand kleine perceeltjes grond met hier en daar een heel opmerkelijke afscheiding van meidoorns ertussen: met name in de winter zie je duidelijk dat de takken van de struiken zodanig gebogen zijn, dat zij een ondoordringbare heg vormen.

Naast meidoorns zijn hier ook de takken van hazelaars gebruikt. Ons prikkeldraad bestaat pas zo'n honderd jaar, maar voor die tijd gebruikte men vlechthagen om dieren binnen (of buiten) te houden. In de uiterwaarden aan de overkant van de Maas zijn hiervan nog mooie stukken te zien. Geschikte struiken voor zulk vlechtwerk waren o.a. mei- en sleedoorn, spaanse aak, rode kornoelje, vlier en hondsroos.

Dan ziet u dat de stadsmuur op vele plaatsen opnieuw gerestaureerd is. Grote stukken zijn bepleisterd. Onder langs de muur bloeit in het voorjaar het speenkruid met helder gele bloemen. Vroeger lagen hier houten vlonders om in tijden dat de geul volstond met water toch met droge voeten langs de muur een inspectieronde uit te voeren.

Bij de splitsing in de weg houdt u rechts aan, u loopt nu in het Melkstraatje.

Deze weg volgen, aan de rechterhand komt u voorbij de Nieuwe Poort.

Aangekomen op de T-kruising kijken we even naar rechts, de Genneperhuisweg in.

Deze loopt langs het kerkhof aan de voet van de oude St. Martinuskerk. De muur van het kerkhof heeft een 'dakje' van dwergmispel (cotoneaster) en ook zijn op deze muur korstmossen te vinden.

Rolstoel/rollator: U gaat op de T-kruising rechtsaf en verderop linksaf naar de Niersbrug. Dit om de twee trappen aan de Niers te omzeilen (route gaat verder bovenaan pagina 13).

Op de T-kruising gaan we rechtdoor de dijk over.

Deze dijk is aangelegd na het hoge water van 1993 en 1995. We komen uit op de vlonder (september 2017) van de Gennepermolen, gelegen aan de Niers. Volg het vlonderpad naar rechts. Hier is een mooi uitzicht op de uiterwaarden en het stroomdalgrasland van de Niers.

Niers

De Niers is een regenrivier die in Erkelenz in Duitsland ontspringt en in de Nederlandse gemeente Gennep in de Maas uitmondt. Van de bron, een boerderij in Kuckum, tot aan Gennep legt de rivier circa 114 km af. Slechts 9 km bevindt zich op Nederlands grondgebied. Het is het snelst stromende riviertje in Nederland en ligt in de oude Rijn-Maas bedding van de voorlaatste ijstijd.

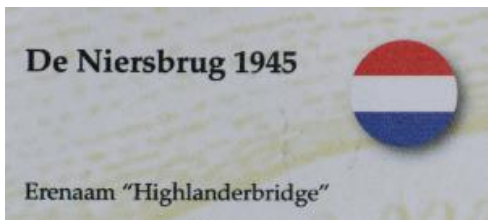
Stroomdalgrasland

Stroomdalgraslanden zijn soortenrijke, relatief open, grazige begroeiingen op droge, voedselarme, zandige en kalkhoudende stroomruggen, oeverwallen en rivierduinen langs de rivieren. Stroomdalgraslanden ontstaan op hoge oeverwallen, met een overstromingsduur van minder dan drie dagen per jaar, en onder extensieve begrazing. Enkele karakteristieke plantensoorten van stroomdalgraslanden zijn Goudhaver, Zachte haver, Sikkkelklaver, Veldsalie en Geoorde zuring. De combinatie van schaarse vegetatie en overwegend droge condities maakt lage oeverwallen waarschijnlijk ook geschikt voor enkele zeer karakteristieke en schaars geworden soorten insecten en spinnen, onder andere enkele loopkevers, spinnendoders en bijen. Het sterk bedreigde stroomdalgrasland is vrijwel beperkt tot ons land. Nederland heeft dan ook een grote internationale verantwoordelijkheid voor dit type grasland.

Vòòr de brug (Gennepermolen) gaan we rechts de dijk weer over, dan twee keer links (om gebouw heen) de Niersbrug over.

Vòòr de brug een informatiebord over de brug in 1945.

Onder aan de Gennepermolen hangen de borden met het (hoog) waterpeil.

Aan de andere kant van de brug een informatiebord over de Gennepermolen die als meubelfabriek gebouwd is.

U loopt terug over de brug, aan dezelfde kant van de weg.

Aan de overkant van de weg is van alles te zien: een standbeeld van een ruiter te paard (Barmhartige Samaritaan) als monument voor de gevallen; een aantal prachtige grote zwerfkeien met informatieborden. De zwerfkeien stammen uit de voorlaatste ijstijd (Glaciaal), zo'n 250.000-130.000 jaar geleden.

Terug richting Gennep gaat u schuin rechts de Gaest in, één van de oudste straatjes van Gennep. Aan het eind naar links en dan weer naar links.

Hier op de hoek van de Torenstraat en de Niersstraat staat het Petershuis. Dit is een laatmiddeleeuws koopmanshuis uit 1550 en biedt nu onderdak aan het Streekmuseum Gennep.

U loopt de Niersstraat in.

Kunt u zich voorstellen dat tot 1977 zich hier alle verkeer naar het zuiden doorheen perste? In dat jaar was namelijk de rondweg klaar en werd het verkeer buitenom geleid.

Dan naar rechts, de Kromme Elleboog in.

Hier kunt u zich weer in lang vervlogen tijden wanen. De tegen elkaar aan leunende crèmekleurige huisjes geven een heel apart sfeertje.

U steekt het parkeerplaatsje over en komt in de Houtstraat. Linksaf en u komt uit op de Niersweg. Steek op het zebrapad over en ga rechtsaf de verhoogde Niersdijk op.

Op de dijk staat een hele rij **platanen**.

Deze bomen zijn gemakkelijk te herkennen aan de vlekkerige schors. Ook de vruchten ziet u vaak goed hangen: het zijn ronde met stekeltjes bedekte bolletjes. Ze blijven 's winters vaak heel lang in de bomen hangen. Platanen worden veel in steden en langs wegen aangeplant: ze kunnen heel goed tegen vervuilde lucht.

Rolstoel/rollator: U volgt de verhoogde dijk, om de steile helling en de trap verderop te omzeilen. (route gaat verder onderaan pagina 16)

De route beneden langs voert u door het Stadspark.

De dijk wordt 's zomers begraaasd door schapen.

Even verderop is een gemetselde structuur. Deze bestaat uit een serie gebogen elementen die het water voorstelt en is gebouwd door leerlingen van het Hezelandcollege als opdracht voor een landelijke metselwedstrijd.

Langs de rivier ziet u een bos van populieren en wilgen, en aan de overzijde de kerk van Ottersum.

Het Pieterpad loopt door Genneep.

foto: Frans Kerkhoff

De **knotwilgen** langs de dijken worden jaarlijks om en om geknot door de landschapswerkgroep van IVN Maas en Niers.

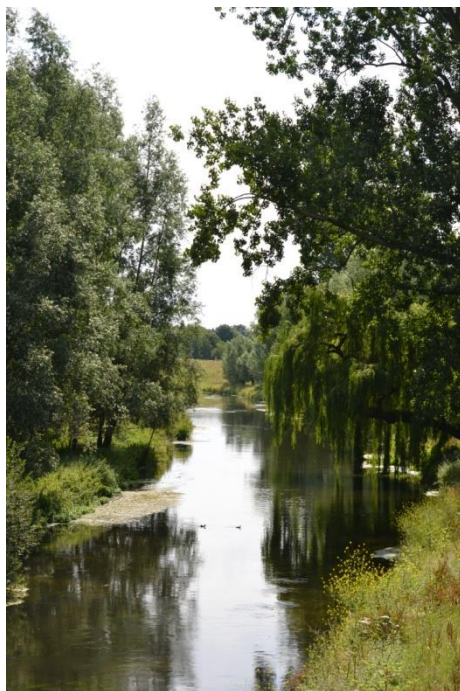
Er is hier een uitzichtspunt over de Gennepse natuur.

Daarna gaat u via de trap de dijk weer op.

Op de dijk staat een bord met informatie over de geschiedenis van deze plek. U heeft hier weer een prachtig uitzicht over het Niersdal.

De dijk af naar links, langs de Niersweg die overgaat in de Zuid-Oostwal, komt u nu uit bij de achtkantige toren van de nieuwe St. Martinuskerk.

In de crypte van deze kerk is een museum voor kerkelijke kunst gevestigd. Voor de hoofdingang van de kerk staat het standbeeld van Sint Martinus die zijn jas weggeeft aan een zwerver.

U loopt verder. Aan het eind van de Zuid-Oostwal begint de Zandstraat. Deze steekt u over naar de Zuidwal. (zie kaartje achterop)

Links zijn de contouren van de Zandpoort zichtbaar gemaakt.

*Beelden Gennepse monumenten: Pieter Arts
Beeld St. Norbertus: Ghisleen Bakker*

Onder het begin van de Zuidwal prijkt de 'Keramikmuur Gennep' met de belangrijkste monumenten van het vestingstadje en een beeld van St. Norbertus de patroonheilige van Gennep.
In het Gennepershuis (2 km buiten Gennep) stond het geboortehuis van de Heilige Norbertus, de stichter van de Norbertijnen.

Verder op de Zuidwal komt de stadsmuur weer in beeld. De muur is gerestaureerd en ontdaan van klimop. Aan de buitenzijde ligt gras en zijn er wat bankjes geplaatst.

U loopt de Zuidwal verder af tot waar u het beeld van een stier ziet.
Dit beeld is van beeldhouwer Kortekaas. Het staat op een plek waar vroeger een van de stadsboerderijen de uitloop van het vee buiten de stadsmuur had.

Bij de stier gaan we rechtsaf, de Maasstraat in.

Ook dit is een van de hele oude straatjes van Gennepe. Aan uw rechterhand twee hele oude huizen met mooie gevels.

Aan het eind van de Maasstraat gekomen, staat u weer op de Markt, het beginpunt van uw wandeling door Gennepe.

Over IVN Maas en Niers

WAT IS IVN?

Het Instituut voor Natuur, Educatie en Duurzaamheid is een landelijke vereniging met plaatselijke afdelingen. IVN Maas en Niers is zo'n afdeling met als werkgebied de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep en Bergen.

DOELSTELLING

Het IVN wil door haar activiteiten laten zien hoe mooi de natuur is, in de verwachting dat bewustmaking zal bijdragen tot bescherming van onze natuur.

WAT WE DOEN

Het IVN organiseert excursies, wandelingen, thema-avonden en cursussen. Zij beschrijft wandel- en fietsroutes en stimuleert werkgroepen.

IVN Maas en Niers heeft de volgende werkgroepen: wandelingen en excursies, insecten en vlinders, vogels en uilen, paddenstoelen, planten, redactie en publiciteit, bibliotheek, landschapsbeheer en jeugd 'de Groentjes'. Het IVN inventariseert en stuurt informatie naar betrokken instanties.

MANIE is het afdelingsblad van en voor leden. Het wil informeren, motiveren, stimuleren en activeren.

HOE WE WERKEN

Alle activiteiten van IVN Maas en Niers, zowel van leden als van bestuur, zijn vrijwilligersactiviteiten. We zijn een club van doeners.

HOE KUN JE LID WORDEN?

Door opgave bij het bestuur, kijk op onze website

<https://www.ivn.nl/afdeling/maas-en-niers> onder 'Word lid van IVN Maas en Niers'.

Adres:

IVN Maas en Niers
Kampweg 10, 6591 XV Gennep

Begin- en eindpunt van de wandeling